

та національних цінностей: єдності, самобутності, національної гідності і віри та ін., дозволять сформувати ментальність, карбувати переконання та професійну поведінку військовослужбовців з метою формування у них моральної готовності до виконання завдань за призначення, а також спроможності до виконання завдань у проведенні спільних операцій з підрозділами країн Європейського Союзу і НАТО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримець Л. В. Ціннісні аспекти формування ментальності військовослужбовців Збройних Сил України. // Вісник Національного університету оборони України. 2018. № 1(49). С. 152-158.
2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності [Електронний ресурс] : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX // Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-IX#Text>
3. Про Службу військового капеланства [Електронний ресурс] :Закон України від 30.11.2021 № 1915-IX // Верховна Рада України. Законодавство України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/1915-20>.
4. An official website of the European Union: Aims and values URL: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_en

Іван ЗАГРІЙЧУК

*Доктор філософських наук, професор
Українського державного університету залізничного транспорту,
Харків, Україна
zagrij@yahoo.com*

ЦІННІСТЬ ІСТИНИ ТА ІСТИННІ ЦІННОСТІ

Важко не бути банальним, коли мова йде про цінності. Немає такої людини, яка б не говорила про цінності, яка б не оцінювала вчинки людей з позиції прийнятих нею цінностей, яка б не керувалась певними цінностями у своєму житті. Цінностями послуговуються навіть мізантропи. У своєму ставленні до інших людей вони також сповідують певну шкалу оцінок, що базується на визнанні ціннісного ставлення до життя та людей. Більше того, коли людина відкрито заявляє про ігнорування цінностей, невизнання останніх здійснюється, спираючись на власні цінності. А це заперечення одних цінностей з позиції інших, тобто цінності і тут присутні.

Дана ситуація ставить нас перед необхідністю осмислення поняття цінності. Оскільки все, про що людина судить, здійснюється з позицій розуму, то не обійти питання про істинність самої цінності. Ба навіть

більше, мова про істину та здатність нашого розуму її пізнати. І тут, не дивлячись на весь історико-філософський процес, який відображає становлення істинного розуміння світу, спробуємо все ж виділити деякі важливі моменти розуміння істини в контексті цінностей.

Розуміючи складність та багатогранність пізнання істини, звернемо увагу на те, що істина функціонує в свідомості людини як поняття. Це означає, що поняття як форма мислення включає в себе цілу низку моментів істинного пізнання. В такому випадку істина постає як певна єдність розмаїтості, як єдність, що диференційована в собі. Тобто істина як загальне поняття включає в себе моменти відмінні і одночасно вони є єдиними в своєму понятті. Так само як поняття троянда включає в себе різні види та сорти троянд.

Така особливість нашого мислення часто слугує підґрунтям для дискусій стосовно «неоднозначності» суджень про різні події, а в крайньому випадку веде до заперечення самої можливості істинного пізнання. Оскільки ми живемо в мінливому світі, то й наше розуміння істини, її фіксація не можуть бути сталими, незмінними. Але це зовсім не означає, що істини не існує і вона нам не під силу. Вона просто не може бути завершеною, особливо, коли це стосується суспільного життя.

Неоднозначність дійсно має місце в осмисленні світу, але вона не є домінуючою, не дивлячись на процесуальний характер пізнання. Будь-який процес є не лише процесом. Він має етапи становлення, які можна і слід зафіксувати. Неоднозначність характерна для етапу переходу однієї якості в іншу. Так, наприклад, про неоднозначність можна було говорити в момент підготовки війни Росії проти України. На практиці ця неоднозначність проявлялась в гаданні багатьох громадян України: буде агресія чи не буде. Неоднозначність, про яку мова, була різною на різних етапах підготовки цієї війни. За рік до війни можливість війни була досить туманною, але чим ближче до лютого 2022 року, тим все чіткіше проявлялись ознаки її неминучості. Тут навіть вже не варто говорити про те, що хтось був більш прозорливим і попереджав про неминучість агресії Росії ще в кінці ХХ століття, а то й раніше, а хтось і до сьогодні все ще не може визначитись, що відбувається і де причина сьогоднішніх страждань громадян України.

Коли агресія стала фактом, говорити що все ще існує якась невизначеність – це когнітивний дисонанс. Хто сьогодні ще не визначився, це означає, що наші аргументи йому не допоможуть, або, як зауважував І. Кант, ліків від такої хвороби не існує. Від себе добавимо – або людина сповідує цінності, які не є нашими цінностями. Тут якраз і виникає

питання про істинність цінностей. Вони, як ми бачимо, є різними в різних людей, в різних групах, прошарках, стратах суспільства.

Слід зауважити, що тут не розглядається вся сукупність передумов агресії. Для цього потрібно було б проаналізувати всю історію стосунків між Україною та Росією, включно з економічними, політичними, культурними та іншими відносинами. Мова тут йде про суто гносеологічні, теоретико-пізнавальні передумови осягнення сьогоденної ситуації в їх найбільш узагальненій формі, у формі поняттєвого осмислення.

Як бачимо, істина має цінність. Без опанування істини неможливо говорити про справжні цінності, які на мові філософії називають істинними цінностями. Які ж тоді цінності є істинними і де критерій їхньої істинності?

Тут як і в осмисленні істини розуміння цінності вимагає не абстрактного розумування про абстрактне добро і зло, що ніяк не пов'язані з актуальними проблемами сучасного життя. Аналіз з філософських позицій поняття цінності в умовах сучасної війни вимагає конкретно-теоретичного дослідження, яке спираючись на узагальнене розуміння цінностей, здатне до їх конкретного застосування. В ситуації з наведеним вище прикладом твердження, що існує добро і зло, що добрим бути краще, ніж злим ніяк не виводить нас із тісних рамок гносеології. Цим, до речі, сьогодні грішать деякі представники Української православної церкви, які намагаються «втопити» болючі питання української трагедії в абстрактних закликах до добра, віри, покаяння і т. п., не доводячи свої заклики до виявлення глибинних причин сьогоденних людських страждань, страждань «тут і тепер», чим затуманюють як істину, так і цінності людського життя в цьому світі.

В узагальненому вигляді істинну цінність у стосунках між людьми має взаємна повага, ненасильство, пошанування гідності. Причому гуманність моральних цінностей немає винятків і в цьому сенсі вона є всезагальною. Не можна гвалтувати одних заради «щастя» інших. Коли ж мова йде про війну, війну несправедливу, агресивну, неспровоковану, то само собою зрозуміло, що про ніяку істинну цінність агресії та насильства мови бути не може.

Сьогодні у світі існують режими, які легітимізують неістинні цінності. А тому практичним завданням є втілення в життя загальних принципів людського співжиття, які і складають зміст істинних цінностей. Адже істина це не лише відображення існуючого, але й утвердження належного.